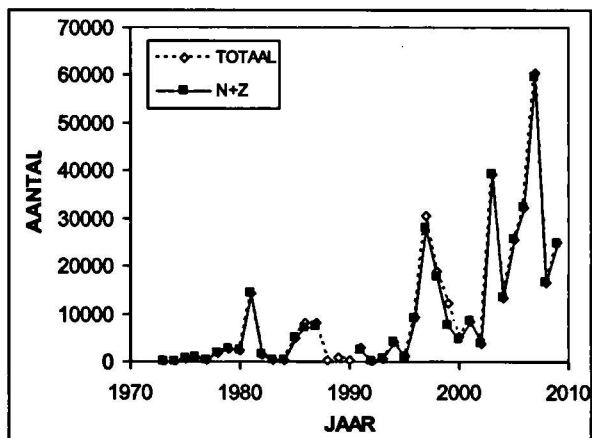

Het voorkomen van de Kolgans in de westelijke Eempolders

Vanaf het begin van de Eempoldertellingen zijn de Kievit en de Spreeuw de soorten die in de grootste aantallen waargenomen worden. Pas de laatste jaren hebben ze door het toenemende aantal ganzen concurrentie voor deze positie gekregen. Daarbij zijn in sommige jaren de aantallen Kolgans soms groter dan die van de beide eerder genoemde soorten. Dat is des te opvallender, omdat de Kolgans, in tegenstelling tot deze soorten, maar de helft van het jaar aanwezig is.

Figuur 1. Totaal aantal getelde Kolganzen per jaar. De getrokken lijn geeft de aantallen zonder de Oostermeent; de stippellijn de totale aantallen.

Figuur 1 geeft de jaartotalen van de Kolgans. De aantallen slingeren hevig, maar er is geen twijfel mogelijk dat ze geweldig toegenomen zijn. De hoogste piek in 2007 is meer dan duizend maal zo hoog als de aantallen in 1973. Dat is natuurlijk extreem, maar de laatste jaren zitten allemaal in dezelfde orde van grootte. Het lijkt trouwens niet onmogelijk, dat 2010 een nieuw record zal vestigen, want de aantallen tot nu toe zijn wat hoger dan toen. De echte toename begint rond 1995. Voor die tijd kwamen er wel eens wat hogere aantallen voor, maar de meeste jaren lagen de totalen onder de duizend ganzen. Daarna zijn zelfs in slechte jaren de aantallen veel hoger.

De toename is al lang aan de gang. Uit 'Vogels tussen Vecht en Eem' (Jonkers et al., 1987) blijkt dat er voor 1970 in het werkgebied van onze Vogelwerkgroep meestal maar enkele tientallen en maar een enkele maal enkele honderden Kolganzen werden waargenomen. In Nederland is ook sprake van een toename, die overigens niet zo spectaculair is als in de Eempolders. Naarmate de aantallen toenamen werden nieuwe vaste overwinteringsgebieden in gebruik genomen en kennelijk behoren de Eempolders tot die nieuwe gebieden. De maximale aantallen in Nederland zijn tegenwoordig

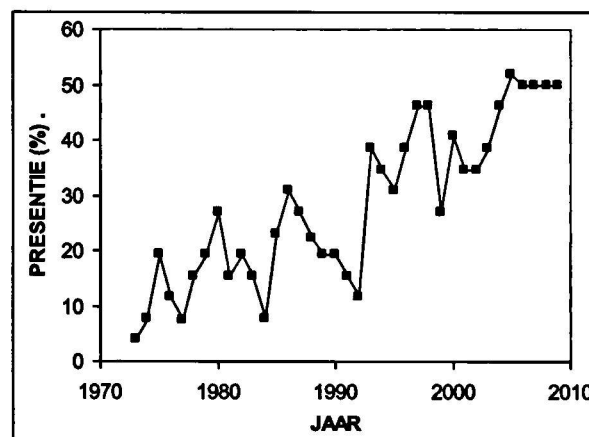
groter dan 800.000 vogels; in de Eempolders hebben we er wel eens bijna 19.000 tegelijk gezien en dat is dus maar een fractie daarvan. Ik moet wel zeggen dat zoveel ganzen in de Eempolders een geweldige indruk maken.

Kolganzen

foto: Mark Eising

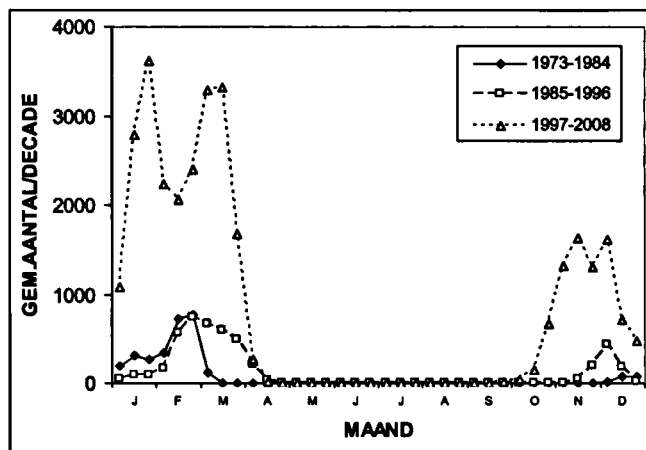
Kolganzen komen vaak in grote groepen. Het toevallig wel of niet tijdens de telling aanwezig zijn van een dergelijke groep kan grote variaties veroorzaken. In zulke gevallen geeft de presentie, die aangeeft hoe vaak er Kolganzen in een jaar waargenomen zijn, soms een duidelijker trend.

Figuur 2. Presentie van de Kolgans per jaar

In figuur 2 zien we, in tegenstelling tot de totale aantallen, dat de toename eigenlijk vanaf de eerste tellingen al optreedt. In het begin zag men een paar keer per jaar Kolganzen. Tegenwoordig zien we in het halfjaar dat de Kolganzen aanwezig zijn er altijd wel een aantal. De presentie neemt ook toe doordat de periode waarin er Kolganzen aanwezig zijn in de loop van de jaren langer is geworden. In het begin vertrokken ze meestal begin maart, maar rond 1990 zagen we de laatste Kolganzen eind maart of begin april, en dat is sindsdien nauwelijks meer veranderd. Veel sterker is de verandering in het najaar. Bij de eerste tellingen verschenen er pas in december Kolganzen. Sinds het eind van de jaren negentig komen de eerste ganzen al begin oktober of soms zelfs eind september.

Opvallend zijn de relatief lage aantallen rond de jaarwisseling. Dit verschijnsel treedt in verreweg de meeste jaren op en is daarom waarschijnlijk geen toeval. Een interpretatie als doortrek lijkt niet aannemelijk, want verreweg de meeste Kolganzen trekken niet veel zuidelijker dan Nederland. In de Nederlandse verdeling over het jaar is een dergelijke dip ook niet te zien. Wat ook opvalt is dat de aantallen in het voorjaar gemiddeld veel groter zijn dan in het najaar. Dat lijkt altijd al zo te zijn geweest, maar het wijkt af van de landelijke verdeling die redelijk symmetrisch over het seizoen is.

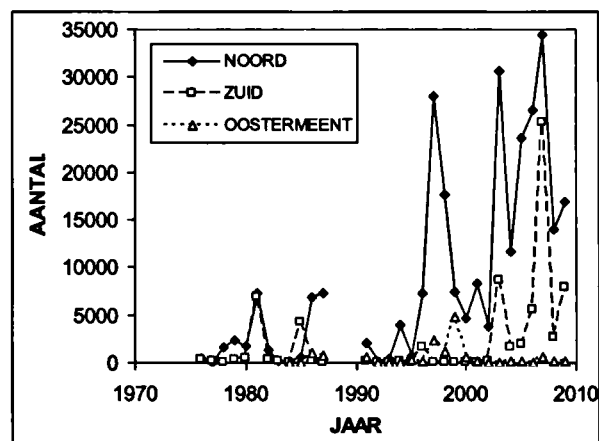

Figuur 3. Gemiddeld aantal Kolganzen per decade voor drie periodes van twaalf jaar.

Figuur 3 suggereert dat er tussen april en oktober geen Kolganzen in de Eempolders aanwezig zijn. Dat is niet helemaal waar. Sinds de eeuwwisseling zien wij een enkele keer (minder dan één keer per jaar) kleine aantallen in juli of augustus. Hier en daar broeden tegenwoordig Kolganzen in Nederland. In onze polders broedt onregelmatig af en toe een paar.

Figuur 4 geeft de verdeling over de drie telgebieden. Al lange tijd zien we de grootste aantallen in het telgebied Noord. Vanaf 2003 is er echter een opvallende toename in de Zuidpolder te Veld, waar we voor die tijd eigenlijk nauwelijks

Kolganzen zagen. In de Oostermeent zien we slechts kleine aantallen. Omdat we in Noord vaak grote groepen vlak tegen de grens met de Oostermeent zien is dat wel vreemd.

Figuur 4. Totaal aantal Kolganzen per jaar per deelgebied.

In 2005 is het systeem van de vergoeding van ganzenschade voor boeren veranderd. De boeren in de Eempolders vonden de vergoeding onvoldoende en besloten daarom om geen ganzen meer te gedogen op hun land. Uiteraard bleef het reservaat wel beschikbaar, maar het gras daar is door vershraling minder voedselelijk en daardoor minder aantrekkelijk. Het was natuurlijk heel spannend welke invloed deze maatregel op de kolganzenstand in de westelijke Eempolders zou hebben. Uit figuur 1 blijkt dat er zeker geen negatieve effecten zijn. De aantallen in de Zuidpolder te Veld nemen zelfs toe, maar dat lijkt voor 2005 al te beginnen. De meest aannemelijke verklaring is dat de verjaging van ganzen op andere plekken intensiever is dan bij ons. Daarnaast kan de aanwezigheid van het reservaat een rol spelen. Vooral in het vroege voorjaar kunnen daar veel ganzen zitten. Verder kunnen verjaagde ganzen uitwijken naar het nabijgelegen reservaat, om als de verstoring over is weer terug te komen.

Referenties

- Jonkers, D.A., Kole, R.A. & Taapken, J, (red.) 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum
- Vogelzang, F. 2002, Kempmaan *Philomachus pugnax* p.124 in LWVT/SOVON 2002. Vogeltrek over Nederland 1976-1993. Schuyt & Co., Haarlem
- Hustings F., Koffijberg K., van Winden E., van Roomen, M., SOVON Ganzen- en Zwanenwerkgroep & Soldaat L. 2008 Watervogels in Nederland 2006/2007. SOVON-monitoringsrapport 2008/04, Waterdienststrapport 2008.061. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.